

Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції 15 жовтня 2015 р. – Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка», 2015. – С. 23 - 25.

3. Willer, H. And Klicher, L. (2011): The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2011. IFOAM & FiBL 2011.

Олександр Шишман

Тернопільський національний економічний університет

РІПАК ЯК ЛІДЕР РОСЛИНИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Ріпак відомий ще за чотири тисячоліття до нашої ери. Одні дослідники вважають його батьківщиною Європу, зокрема її північно-західні прибережні райони (приморські землі Швеції, Нідерландів, Великобританії), інші – Середземномор'я. На користь останнього побічно говорить той факт, що культура ріпаку з самих найвіддаленіших часів і була якнайбільше поширена в Азії, точніше – в Індії, куди вона, швидше за все, проникла з Середземномор'я.

Ріпак належить до технічних культур, з позиції бухгалтерського обліку є біологічним активом рослинництва [1, с. 195].

До середини XIX ст. ріпак разом з іншими олійними хрестоцвітними (суріпицею і гірчицею) був в Європі досить поширеною культурою. Площа під ним в одній тільки Німеччині досягала у той час 300 тис. га. Таке порівняно широке розповсюдження до цього часу ріпаку пояснюється використанням його олії для технічних потреб у зв'язку із загальним промисловим розвитком попиту на технічні оливи. Молода нафтова промисловість тоді ще не була в змозі задовольняти цей попит, і ріпак, що опинився в європейських агрокліматичних умовах однією з найпродуктивніших олійних рослин, широко культивувався. Проте поява на міжнародних ринках великої кількості дешевих нафтопродуктів, у тому числі мінеральних олив для змащування і освітлення, викликала різке падіння об'ємів вирощування ріпаку, особливо в Європі, де з 1909-1917 років площі під ріпаком скоротилися з 178 до 92 тис. га. В Азії посіви ріпаку продовжували триматися на більш-менш стабільному рівні, з року в рік займаючи (в основному в Індії, на яку доводилося 3/4 всієї світової площі ріпаку) від 2,5 до 3 млн. га. Вдосконалення методів очищення олії стало поштовхом до інтенсивного використання її як харчового продукту, особливо в Першу світову війну, коли виникла потреба в харчових оліях і жирах у Центральній Європі. З Німеччини ріпак потрапив до Західної України, де у даний час займає досить стійке становище. Значно раніше, очевидно, ще на початку XIX ст., і не з Середньої Європи, а з районів Середземномор'я культура ріпаку з'явилася на півдні України під назвою «ріпове сім'я» [2].

В 30-ті роки ріпак отримав відносно широке поширення у США, Великобританії і Новій Зеландії; дещо пізніше – у ряді країн Заходу і Сходу, перш за все в Китаї. Макуха використовувалася на корм худобі; в Америці і Новій Зеландії ріпак застосовувався як зелений корм і сировина для приготування силосу. Відведення під ріпак рекордних площ і винятково високі урожаї (окрім Індії і Австралії) дозволили довести світове виробництво насіння ріпаку в 1999 році до 42,5 млн. т. Особливо вирости збори ріпаку в Китаї, Індії, Канаді і країнах Європейського Союзу (Франції, Великобританії і Данії) завдяки політиці, спрямованій на підвищення самозабезпеченості регіону шротами та оліями і скорочення традиційного імпорту американської сої. Проте вже з середини 80-х років у зв'язку з перевиробництвом рослинних олій в Євросоюзі проводяться заходи з обмеження зборів ріпаку.

Провідний світовий виробник ріпаку сьогодні – Китай, що випередив Канаду (яка лідирує у виробництві високоякісного насіння ріпаку) і Індію. В сумі ці три країни збирають 57 % світового урожаю. Очевидно що і в найближчому майбутньому зростання зборів ріпаку відбудеться в Китаї, Канаді, Індії, а також в США, тоді як в країнах ЄС збори залишаться незмінними або дещо знизяться. В Східній Європі найбільші урожаї ріпаку припадають на Чехію і Польщу. Головні регіони світу по виробництву насіння ріпаку: Азія – 46,8 % світові виробництва, Європа – 30,3, Північна Америка – 19,2 %. Чинники, що стримують поширення – відсутність екологічно безпечних пестицидів і матеріально-технічної бази для переробки насіння. Сьогодні ріпак як олійна культура обробляється особливо широко в тих природних зонах, де більшість олійних культур не завжди і не скрізь надійно дозріває. Поліпшення якості ріпакової олії викликало у всьому світі різке збільшення попиту на неї. Обсяги виробництва ріпакової олії були вищими за обсяги виробництва соняшникової вже з 1985 року і за 30 років збільшилися більш ніж в 8 разів. Ріпакова олія за обсягами виробництва стала третьою в світі після пальмової і соєвої. Майже четверть світового виробництва припадає на Китай (3,0 млн. т). Далі йдуть Індія (1,9), Німеччина (1,7), Канада (1,5), Японія (0,9) Великобританія і Франція (по 0,6), США, Польща, Мексика (по 0,3 млн. т.) [2].

Прикладом підвищеного попиту на ріпакову олію стало збільшення її експорту із США і Канади з початку 80-х років більш ніж в 13 разів (з 3,7 до 49,2 тис.т). В світовій торгівлі ріпакова олія, включаючи гірчичну, за об'ємом імпорту і експорту посідає 4 місце після пальмової, соєвої і соняшникової.

Україна в 2008 році вийшла на третє місце в Європі за площами вирощування ріпаку після Франції та Німеччини та зайняла шосте місце в світі. Про це свідчить порівняльний аналіз динаміки посівних площ під ріпаком, проведений Асоціацією "Український клуб аграрного бізнесу".

Збільшення обсягів світового споживання ріпакової олії протягом 1990-2015 років зумовлено її особливостями – вона придатна як для харчового використання, так і для переробки на біодизель. Завдяки цьому ріпакова олія за своєю цінністю посідає перше місце в світі серед рослинних олій. Зважаючи на це, особливо відчутними темпами зростає попит та обсяги виробництва ріпаку. В Україні ріпак як промислову культуру почали інтенсивно впроваджувати лиш останні 10-15 років. Серед основних олійних культур України в структурі посівних площ ріпак посідає друге місце (17 %), поступаючись тільки соняшнику (72 %) та випереджає сою (12 %).

Література

1. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Р. Ф. Бруханський, О. П. Скирпан. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 444 с.
2. Ткачова С. В. Перлини в стручках [Електронний ресурс] / С. В. Ткачова // Агробізнес сьогодні. – 2012. – №14(237).

Наталія Штельма

Тернопільський національний економічний університет

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Ефективність агропромислового комплексу – незмінна передумова успішного розвитку всього суспільства. З огляду на невичерпні ресурси у нашій країні на даний час виникла необхідність змінити підходи до регулювання агропромислової галузі, адаптувати її до сучасних вимог, щоб продукція її могла бути конкурентноспроможною за кордоном. Варто зазначити, що агропромисловий сектор